

บทที่ 2
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

มนุษย์ทุกคนต่างพยายามแสวงหาสิ่งที่ดีให้กับชีวิตของตนเสมอ ปัจจัยหลักที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมีอาชีพที่ตนเองมีความพึงพอใจ เพราะอาชีพนั้นทำให้เกิดความมั่นคง เกิดความภาคภูมิใจ หรือมีรายได้เป็นที่พอใจ การดิ้นรนแสวงหาอาชีพใหม่ๆตามความคาดหวังจึงมักจะมีอยู่เสมอ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จะมีส่วนค่อนข้างมากต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในสังคมนั้นๆ

ความหมายของอาชีพ

The New Webster Encyclopedia Dictionary of the English Language กล่าวว่า อาชีพหมายถึงกิจกรรมที่คนกระทำงานที่ต้องอาศัยเวลา และความสนใจของบุคคลนั้นๆ¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กล่าวว่า อาชีพหมายถึง ชนิดของงานที่บุคคลนั้นทำอยู่ เป็นงานที่ทำแล้วได้รับค่าจ้าง เงินเดือน หรือสิ่งตอบแทน²

Arthur Salz กล่าวว่า อาชีพจะเกี่ยวข้องกับลักษณะสามประการดังนี้

1. เป็นเรื่องของเทคนิค หมายถึงเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำงานที่ต้องใช้กำลังร่างกาย มีนัยมอง รวมทั้งต้องทำงานที่ต้องใช้ความสามารถพิเศษ และการจัดการรวมอยู่ด้วย
2. เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ หมายถึงเป็นกิจกรรมที่ทำแล้วได้รับผลตอบแทน ซึ่งเป็นรายได้หลักสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆในชีวิต กิจกรรมจากอาชีพจะเป็นกิจกรรมในการหาเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว
3. เป็นเรื่องของสังคม หมายถึงเป็นงานที่มีเกียรติ ได้รับความชื่นชมยกย่องจากคนในสังคมว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อสังคม

¹ ดำรง ฐานดี สังคมวิทยาว่าด้วยการอาชีพ หน้า 2

² ลัด.

ที่ดินและแรงงาน

ที่ดินเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในกษัตริย์ผลิตของชาวชนบท จากจำนวนที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัด จะมีผลต่อการพยายามเพิ่มผลผลิตอย่างมาก เพราะการเพิ่มผลผลิตคือการขยายพื้นที่การผลิตออกไป ดังนั้นที่ดินจึงมีความสำคัญในการกำหนดลักษณะของการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพการเกษตร แล้วจะมีผลโดยตรง เมื่อมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนที่ดิน แต่ความจำเป็นทางเศรษฐกิจเริ่มบีบคั้นเข้ามาเรื่อยๆ ชาวชนบทจำนวนหนึ่งจะเริ่มดิ้นรนหาอาชีพอื่น ที่คาดว่าจะมีรายได้มากกว่าการทำ การเกษตรในพื้นที่เท่าเดิม

อาชีพอื่นที่นอกเหนือจากภาคการเกษตรของชาวชนบท มักจะได้รับอิทธิพลมาจากสังคมภายนอก เช่นการเย็บผ้า ตัดผม ตัดผม การตีเหล็ก ฯลฯ อาชีพเหล่านี้ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถพิเศษ จนในที่สุดจะเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรเป็นอาชีพใหม่ จึงต้องผ่านการฝึกฝนฝึกหัด อยู่ก่อนระยะหนึ่ง จนเกิดความรู้อย่างเข้าใจและมีความชำนาญในระดับหนึ่งก่อน จึงมักจะต้องเดินทางไปที่ฝึกอบรมมาจากในเมือง หรือบางคนอาจจะรับการถ่ายทอดมาจากหัวหน้าครอบครัวที่ประกอบอาชีพนั้นมาแล้วหลายชั่วอายุคน การเปลี่ยนอาชีพลักษณะนี้เป็นการเปลี่ยนอาชีพ แต่ไม่ได้เปลี่ยนที่อยู่ หมายถึงยังคงทำงานประกอบอาชีพใหม่ในชุมชนเดิมของตน

การเปลี่ยนแปลงอาชีพโดยการอพยพไปหาที่ที่มีความเหมาะสมกับอาชีพใหม่ หรือหาที่อยู่ใหม่ ที่อาชีพใหม่ให้ทำ ลักษณะนี้หมายถึงการที่คนในชุมชนเกิดเบื่อหน่ายต่ออาชีพเดิม (มักจะเป็นอาชีพการเกษตร) จึงแสวงหาวิชาชีพใหม่ๆด้วยการศึกษา อบรม แล้วแสวงหาที่ทำการจ้างงานใหม่ๆ ที่สามารถให้วิชาชีพที่ได้รับการเรียนรู้ ฝึกฝนมาใช้ในการประกอบอาชีพได้ ด้วยการย้ายที่ไปอยู่อาศัยในชุมชนใหม่

จึงพบว่าปัจจัยหลักที่ผลักดันให้เปลี่ยนแปลงอาชีพจากการเกษตรเป็นอาชีพอื่น เบื้องต้นมาจากปริมาณที่ดินทำกินทางการเกษตรไม่อาจจะเพิ่มปริมาณตามต้องการได้ จึงหันไปหาอาชีพอื่นที่ไม่ต้องใช้ที่ดิน และสามารถมีรายได้เป็นที่พอใจ แม้ว่าการเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรเป็นอย่างอื่นนั้น จะต้องเสี่ยง ต้องออกเผชิญโชคยังต่างถิ่นก็ตาม

องค์การกับการจ้างแรงงาน

Max Weber ได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์ในการจัดตั้งให้สอดคล้องกับลักษณะการทำงานในองค์การให้มีแบบแผน ปราศจากการนำเอาระบบเครือญาติและสถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิดมาเป็นตัวกำหนดตำแหน่ง การทำงานในตำแหน่งหน้าที่แต่ละประเภทมิได้ถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นโดยสายเลือด หรืออาศัยระบบสัมพันธ์อื่นใดที่ไม่ต้องความรู้ความสามารถ กฎเกณฑ์การทำงานมีการกำหนดเวลา วันเปิด ปิด มีเวลาเข้าทำงานเลิกงานที่ชัดเจนและเป็นทางการ

การรับผู้เข้าทำงานแต่ละตำแหน่ง จึงมีลักษณะดังนี้¹

1. คนทำงานมีอิสระในการทำงาน และขึ้นอยู่กับตำแหน่งเฉพาะตามหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น
2. คนที่ได้รับบรรจุเข้าทำงาน จะประกอบกันเป็นโครงสร้างของหน่วยงาน จากระดับสูงลงไปสู่ระดับต่ำ
3. ตำแหน่งแต่ละตำแหน่งจะมีหน้าที่กำหนดตามกฎหมาย หรือระเบียบที่กำหนดขึ้นโดยหน่วยงานนั้นกำหนดขึ้นมา และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
4. การบรรจุคนเข้าทำงานเป็นไปอย่างอิสระ ปราศจากการใช้ความสัมพันธ์อย่างอื่นมาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นระบบญาติ พวกพี่น้องร่วมสถาบันหรืออื่นใด การคัดเลือกต้องอิสระ และพิจารณาตามคุณสมบัติจริงๆ
5. ผู้สมัครจะได้รับการคัดเลือกจากพื้นฐานทางด้านคุณวุฒิ และใช้วิธีการสอบคัดเลือก อาจจะมีการสอบข้อเขียนหรือสัมภาษณ์ ว่ามีความรู้เฉพาะหรือได้รับการฝึกหัดมาเพียงพอ มีความเหมาะสมกับตำแหน่งนั้นหรือไม่
6. ผู้ทำงานจะได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนซึ่งกำหนดไว้เฉพาะ ว่าตำแหน่งนั้นมีเงินเดือนเท่าไร มีการหักภาษี เงินสะสม เงินโบนัส บำเหน็จบำนาญเท่าไร มีการกำหนดโทษการให้ออกจากงานเป็นอย่างไร และทุกตำแหน่งมีอิสระในการลาออกจากงาน หากไม่อยากจะทำงานในตำแหน่งนั้นต่อไป
7. งานที่ทำงานต้องมีลักษณะของการทำงานตามอาชีพจริงๆ

¹ ดำรง ฐานดี สังคมวิทยาว่าด้วยการอาชีพ หน้า 87

8. การเลื่อนขึ้นเงินเดือน ขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการทำงานหรือความสามารถ หรือ ทั้งสองประการ หน้าที่ในการตัดสินใจเลื่อนเงินเดือน เป็นของผู้นับคนบวชขั้นสูง ขึ้นไปเป็นผู้พิจารณา

9. หน้าที่การงานแยกออกจากความเป็นเจ้าขององค์การนั้นๆอย่างเด็ดขาด

10. ผู้ทำงานต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบขององค์การอย่างเคร่งครัด

Douglas McGregor กล่าวว่า การจูงใจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์มาก ทฤษฎีการจูงใจ ได้แบ่งคนออกเป็นสองลักษณะตามแนวของทฤษฎี X กับทฤษฎี Y ดังนี้¹

ทฤษฎี X อธิบายว่าลักษณะของคนว่า คนส่วนมากจะเกียจคร้านและหลีกเลี่ยงงาน ไม่อยาก จะความรับผิดชอบงานมากนัก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการบังคับให้ทำงาน แนวความคิดนี้ สามารถแยกออกเป็นข้อๆคือ

1. คนส่วนมากแล้วไม่ชอบทำงาน
2. คนส่วนมากไม่ทะเยอทะยาน มีความรับผิดชอบน้อยและชอบที่จะให้มีการสั่งการ
3. คนส่วนมากมีความคิดริเริ่มในการแก้ปัญหาขององค์การน้อย
4. การจูงใจในการทำงานแทนค่าในรูปของเงินค่าจ้าง สามารถสนองความต้องการทางกาย และความปลอดภัย
5. คนส่วนมากต้องการการควบคุมอย่างใกล้ชิด ต้องบังคับให้ทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ ตามเป้าหมายขององค์การ

ทฤษฎี Y เป็นการงานสมัยใหม่ ที่มีลักษณะในการสร้างสรรค์สิ่งดีๆให้กับองค์กรค่อนข้างมาก ทำให้เกิดความตื่นตัวที่จะผลักดันผลงานขององค์กร มีลักษณะดังนี้

1. การทำงานเหมือนกับการเล่นหรือพักผ่อน ยิ่งทำงานยิ่งมีความสุข โดยจัดสภาพแวดล้อม ของที่ทำงานอย่างเหมาะสม บรรยากาศการทำงานต้องไม่เครียดจนเกินไป ทำให้สมาชิก ทำงานอย่างไม่รู้เหนื่อย
2. การควบคุมตัวเอง หรือความมีวินัยในตน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก ทั้งนี้สมาชิกทุกคนจะ ต้องทำงานให้เป้าหมายขององค์การประสบความสำเร็จ

¹ ลต. หน้า 131

3. สมาชิกทุกคน มีความสามารถ เริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาขององค์การที่เกิดขึ้น
ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

4. การจูงใจนั้น ควรเป็นการจูงใจทางด้านสังคมเป็นหลัก เช่น ความมีชื่อเสียง โอกาส
ที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต

5. ความสามารถที่จะสั่งการด้วยตนเอง และมีความคิดริเริ่มด้วยตนเองในหน้าที่การงานที่
รับผิดชอบถ้าหากว่าได้รับการจูงใจที่ถูกต้อง

Elton Mayo ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของสมาชิกในโรงงานอุตสาหกรรม อย่าง
ต่อเนื่องยาวนานถึง 5 ปี ได้กล่าวว่า องค์การมีความหมายกว้างขวางกว่าการมีโครงสร้างเฉพาะ
แต่องค์การคือระบบสังคมระบบหนึ่ง เป็นสังคมของกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เป็นระบบ
ที่มีสภาพที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เป็นสังคมที่มีพิธีการในแบบของตนเอง เป็นที่รวมของ
พฤติกรรมแบบต่างๆ ทั้งที่ถูกต้องตามเหตุผลและไม่ถูกต้องตามเหตุผลเข้าด้วยกัน จากการวิจัยยัง
พบว่า การใช้วิธีบังคับให้คนทำงานนั้น แม้ว่าจะมีการปรับปรุงสภาพการทำงานของคนให้ดีขึ้นก็ตาม
ก็จะไม่ช่วยให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้นเลย กลับพบว่า การนำวิธีการทางมนุษยสัมพันธ์เข้าไปใช้อย่าง
เหมาะสม จะทำให้บรรยากาศในองค์การทุกฝ่ายเข้ากันได้ดีที่สุดในที่สุด คนงานจะได้รับความพล
ใจสูงขึ้น และกำลังความสามารถ และการผลิตก็จะมากขึ้นด้วย

การจูงใจนั้นทำได้หลายอย่าง การให้ผลตอบแทนแก่คนทำงานด้วยเงินเพียงอย่างเดียว
ยังไม่เป็นการเพียงพอ เพราะคนทุกคนมีความต้องการสิ่งอื่นๆด้วย เช่นมีความต้องการด้านจิตใจ
ต้องการการพักผ่อนอย่างเพียงพอ ต้องการการยอมรับจากสมาชิกในสังคม ต้องการมีโอกาส
พบปะสังสรรค์และสังคมกับเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้คนงานและสมาชิกในสังคมโรงงานทั้งหมด
น่าจะได้รับการรับทราบเรื่องราวต่างๆขององค์การโดยรวมด้วย การที่สมาชิกในองค์การทั้งหมด
รับรู้เรื่องราวโดยรวม หมายถึงมีการสื่อสารระหว่างฝ่ายบริหาร คนงาน และกิจกรรมที่เกิดขึ้น
ในองค์การทั้งหมด เพื่อแต่ละคนในองค์การจะรู้จุดมุ่งหมายว่าเขากำลังทำอะไรอยู่ และทำเพื่อ
ให้ได้รับผลเป็นอย่างไร สิ่งเหล่านี้ทำให้ช่วยกำลังใจของคนในองค์การต่อการทำงานสูงขึ้น
และรู้สึกตัวตัวเองเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งขององค์การนั้น

แนวคิดแบบสังคมสถิต (Social Static)

นักมานุษยวิทยากลุ่มสังคมสถิต มีแนวความคิดว่า โดยปกติแล้ว มนุษย์ทุกคนต้องการระบบระเบียบต้องการความมั่นคง คือ ให้อันในชุมชนมีความเป็นอยู่ มีรูปแบบในการดำเนินชีวิต มีเสถียรภาพ ไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากนัก ไม่อยากให้ชุมชนมีความสับสนวุ่นวาย กลุ่มนี้จึงเห็นความสำคัญของกฎเกณฑ์ทางสังคมสูงมาก โดยเฉพาะกฎเกณฑ์ทางจารีต (Mores) จากแนวความคิดนี้ จึงเน้นย้ำถึงความเชื่อที่สมาชิกในสังคม จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้นๆ ในรูปของประเพณี พิธีกรรมต่างๆ อย่างเคร่งครัดจากแนวคิดแบบสังคมสถิตนี้เอง ทำให้เกิดระบบสังคมเด่นๆ ดังนี้

1. ระบบอนุรักษนิยม เป็นแนวคิดที่มีความศรัทธา เชื่อมั่นในระบบ แนวทางปฏิบัติที่ได้รับการถ่ายทอดมา เมื่อปฏิบัติตามแนวทางนั้นไปนานๆ เข้า จนกระทั่งเกิดความเคยชิน เมื่อมีตัวแปรทางสังคมที่เข้ากระทบต่อสิ่งนั้นๆ จะเกิดต่อต้านการเปลี่ยนแปลง และพยายามรักษาระบบหรือ รูปแบบเดิมนั้นๆ เอาไว้อนุรักษนิยม จึงเป็นแนวคิดของมนุษย์ที่พยายามรักษาสम्บัติ หรือ มรดกที่คิดว่าดีงาม เหมาะสม และมีคุณค่าของสังคมเอาไว้ให้คงอยู่ อาจจะคาดหวังว่าสิ่งนั้นยังเป็นประโยชน์ต่อสังคม

เป็นที่น่าสังเกตว่า แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษสิ่งต่างๆ หรือผู้ที่มีความคิดแบบอนุรักษนิยมนั้น มักจะเป็นกลุ่มคนที่ค่อนข้างจะมีอายุตื้นสูง ทั้งนี้เป็นเพราะเคยผ่านการปฏิบัติตามแนวทางแห่งความเชื่อ หรือระบบนั้นๆ มาก่อน จนแน่ใจว่ามีประโยชน์และ เกิดความศรัทธาต่อสิ่งนั้นจึงพยายามรักษาไว้ ในขณะที่กลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่ มักจะไม่ค่อยสนใจแนวทางอนุรักษนิยมเท่าใดนัก เป็นเพราะอยู่ในวัยที่แสวงหาสิ่งใหม่ๆ นอกจากคนที่โตม ไอ้การรับรู้ถึงคุณค่า ความสำคัญของระบบของความเชื่อนั้นๆ หรือได้รับการถ่ายทอดจากบุคคลที่มีแนวอนุรักษนิยมบ่อยๆ จึงจะมีแนวคิดสอดคล้องตามแนวอนุรักษนิยมไปด้วย

2. ระบบอาวุโส เป็นแนวคิดที่เน้นย้ำการยอมรับนับถือกันตามลำดับของความอาวุโส จากความเชื่อที่ว่า ผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า มีความคิดกว้างไกลกว่าผู้อาวุโสจึงน่าจะเป็นที่พึ่งพา ให้การคุ้มครองเสนอแนะทางที่ดีให้แก่ตนได้ การเชื่อฟังระบบอาวุโส มีรูปแบบหลายประการด้วยกัน อาทิ

2.1 อารุโสตามระบบเครือข่าย เป็นการนับอารุโสตามลำดับของความเป็นญาติ หรือการสืบตระกูล เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า อารุโสกว่า พ่อ แม่ ในขณะที่อา พู่ อารุโสน้อยกว่า พ่อ แม่ เป็นต้น

2.2 อารุโสตามวัยวุฒิ เป็นการนับความอารุโสตามอายุ ผู้ที่มีอายุมากกว่า จะได้รับการยอมรับจากผู้ที่มีอายุน้อยกว่าลงมาตามลำดับ การใช้วัยวุฒิ มักจะนิยมใช้กันมากในโอกาสที่ไม่มีกฎเกณฑ์อื่นๆเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง หรือเมื่อไม่สามารถจัดลำดับชั้นด้วยวิธีการอื่นใดได้ แล้ว ก็มักจะใช้ความอารุโสตามวัยวุฒิ เช่น การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก ในขณะที่ยังไม่มีประธานสภาผู้แทนราษฎร ก็จะเชิญสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีอายุมากที่สุดเป็นประธานชั่วคราวเพื่อประชุมเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

2.3 อารุโสตามคุณวุฒิ เป็นการนับความอารุโสตามความรู้ความสามารถตามตำแหน่งหน้าที่การงาน หรือชั้นทางเศรษฐกิจ ทางฐานันดรศักดิ์ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่า ตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่า ร่ำรวยกว่า หรือมีศักดิ์ศรีตำแหน่งยศบรรดาศักดิ์สูงกว่า ก็ถือว่า อารุโสกว่า แม้ว่าอายุจะน้อยกว่าก็ตาม

ระบบอารุโสเป็นระบบที่ค่อนข้างมีอิทธิพลสูงมากระบบหนึ่ง ที่คนในชุมชนต่างๆยึดเป็นเกณฑ์ในการจัดระบบ หรือแก้ปัญหาต่างๆในสังคม และมักจะถูกนำมาอ้างเสมอเมื่อเกิดปัญหาขึ้นที่ไม่สามารถใช้ระบบอื่นมาตัดสิน โดยเฉพาะในสังคมชนบทแล้ว ระบบอารุโสก็จะมีบทบาทในการจัดระบบสังคมได้มาก

2.4 ระบบหน้าที่นิยมหรือระบบนิยม ระบบนี้เป็นแนวคิดที่มนุษย์ให้ความสำคัญมาก เนื่องจากในชุมชนหรือในสังคมจะมีสมาชิกอยู่เป็นจำนวนมาก และแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะตัวอยู่แล้ว ร้อยคนก็ร้อยแบบ หมื่นคนก็หมื่นแบบ แต่ละคนจึงชอบ ไม่ชอบที่ไม่เหมือนกัน หากไม่มีระบบกฎเกณฑ์แล้ว สังคมจะสับสนวุ่นวายมาก ปัญหาความขัดแย้งกันในชุมชนจะมีมากและรุนแรง กลุ่มหนึ่งจึงมีแนวคิดที่ว่า ทุกคนจะต้องยอมรับระบบ ระเบียบ ของสังคมที่สร้างขึ้นมาอย่างเคร่งครัด ห้ามฝ่าฝืนเป็นอันขาดไม่ว่ากรณีใดๆหากจะทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะต้องดูระบบกฎเกณฑ์เป็นหลักก่อนเสมอ กลุ่มแนวคิดนี้ถือว่า ระบบหรือหน้าที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในสังคม

แนวคิดสังคมสถิตน์ มักจะเน้นย้ำความมีเสถียรภาพในสังคม มองสังคมหรือชุมชนในลักษณะของระบบรวม ที่มีส่วนย่อยๆ ประกอบอยู่ภายใน จากแนวความคิดดังกล่าวจึงมองการพัฒนาว่า การพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาระบบใหม่คุณภาพ สร้างชุมชนใหม่เสถียรภาพมั่นคง ส่วนย่อยต่างๆ ในชุมชนจะต้องทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด มีประสิทธิภาพที่สุด รูปแบบการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนี้ ก็คือการสร้างคนให้เข้าสู่ระบบที่มออยู่แล้วหรือการปรับปรุงระบบให้เข้มแข็งขึ้นนั่นเอง

แนวคิดแบบสังคมพลวัต (Social Dynamic)

แนวคิดนี้ค่อนข้างจะไม่เห็นด้วยกับแนวคิดแบบสังคมสถิตน์ กลุ่มนี้มองสังคมหรือชุมชนว่า ชุมชนคล้ายๆ กับสิ่งมีชีวิตที่จะต้องมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่เคยหยุดนิ่งเลย มักจะเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ มีทิศทางของมันเอง บางครั้งอาจจะขยายตัวหรือเจริญเติบโต ในขณะที่บางครั้งอาจจะหดตัว จากแนวคิดที่ว่าสิ่งมีชีวิตต้องการการเคลื่อนไหว และการเคลื่อนไหวของสิ่งมีชีวิตแต่ละหน่วยต้องการอิสระค่อนข้างมาก แม้ว่าจะมีการครอบหรือขีดจำกัดอยู่ เช่น มีจำฟ่ง มีหัวหน้า มีผู้นำทำหน้าที่กำหนดกรอบหรือแนวทางไว้บ้างก็ตาม กลุ่มนักมานุษยวิทยาแนวคิดนี้ จึงยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา เมื่อถึงเวลาสิ่งที่จะต้องเปลี่ยนแปลงก็ต้องยอมให้กันเปลี่ยน ไม่พยายามต่อต้านการเปลี่ยนแปลงมากนัก กลุ่มนี้จึงยอมรับแนวการเปลี่ยนแปลงตามหลัก Dialectic ซึ่งมีอยู่ 3 ขั้นตอนดังนี้

1. Thesis ขั้นมีเสถียรภาพในภาวะปกติ ขั้นนี้เป็นขั้นที่สมาชิกในชุมชนต่างให้การยอมรับกฎเกณฑ์ กติกาทั้งหลาย คนส่วนใหญ่ เชื่อฟัง ปฏิบัติตามรูปแบบแห่งกติกานั้นๆ เช่น ยอมรับความเป็นผู้นำ มีความเชื่อ ศรัทธาตามรูปแบบแห่งพฤติกรรมที่สังคมหรือชุมชนมอบให้ปฏิบัติ จึงยอมปฏิบัติตามแต่โดยดี ภาวะนี้จึงเป็นภาวะปกติทั่วไป

2. Antithesis ภาวะขัดแย้ง ภาวะการต่อต้าน รูปแบบเดิมที่เคยปฏิบัติที่มามาก่อน การเกิดภาวะนี้สาเหตุหรือปัจจัยหลายประการด้วยกัน อาทิ

2.1 ภาวะความ "เบอ" ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ปกติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเมื่อต้องการปฏิบัติตนซ้ำๆ หรือทำตามรูปแบบเดิมมาติดต่อกันในระยะเวลาที่ยาวนานมาก ก็จะเกิดภาวะทางอารมณ์ที่ต่อต้านสิ่งนั้น ที่เราเรียกว่า "เบอ" เมื่อเกิดภาวะเช่นนั้นแล้ว ก็จะแสวงหาสิ่งใหม่ๆ แปลกๆ เข้ามาทดแทน และเมื่อใช้สิ่งนั้นไประยะหนึ่งอาจจะเกิดภาวะ "เบอ" ขึ้นอีก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยๆ ไป การเปลี่ยนแปลงจะเร็วหรือช้า ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาการก่อตัวของ "ความเบอ" นั้นเอง

2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร เนื่องจากมนุษย์มีการเจริญเติบโตอยู่ทุกขณะ จากวัยเด็กสู่วัยรุ่น วัยกลางคน และวัยชราในที่สุด การเปลี่ยนแปลงแต่ละช่วงของวัยนั้น นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายแล้ว ความรู้สึกนึกคิดทางอารมณ์ สังคมก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของแต่ละวัยจะแตกต่างกันไป ขณะเดียวกัน จำนวนสมาชิกในสังคม มีทั้งการเกิด การตาย การย้ายถิ่น อันส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางประชากรด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ เสมอ และเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สิ่งเหล่านี้กระทบกระเทือนกับรูปแบบวิถีชีวิตเดิมกับรูปแบบใหม่ เมื่อรูปแบบทั้งสองมีความเข้มข้นมาก ก็จะเกิดความขัดแย้งกันของสมาชิกที่ยึดมั่นในรูปแบบเดิม กับสมาชิกที่นิยมชมชอบรูปแบบวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมใหม่ ทำให้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม หรือเกิดวัฒนธรรมใหม่อีกรูปแบบหนึ่งขึ้นมาอีกได้ ซึ่งภาวะนี้ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมอีกประการหนึ่ง

2.3 สภาวะการทางสังคม หมายถึง สภาพของบรรยากาศทางสังคม ความรู้สึกลักษณะทางอารมณ์ของสมาชิกในสังคมนั้นเอง หากความรู้สึก หรือสมาชิกในสังคมเกิดตกอยู่ในภาวะกังวลใจ หวั่นใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ถือว่าสำคัญมาก ก็จะทำให้บรรยากาศตึงเครียด อันนำไปสู่ภาวะการขัดแย้งขึ้นได้หรือเกิดมีเหตุการณ์ร้ายที่ไม่คาดคิดมาก่อน เช่น เกิดแผ่นดินไหว รุนแรง เกิดไฟไหม้ ขนาดใหญ่ ก็จะทำให้บรรยากาศตึงเครียดได้

2.4 อื่นๆ ในที่นี้อาจจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ หรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปในอีกทิศทางหนึ่งที่ตรงข้ามกับสภาพเดิม ก็จะนำไปสู่การขัดแย้ง และเกิดต่อต้านของเดิมได้เช่นกัน

3. Synthesis ขั้นการผสมผสานแนวคิดรูปแบบเดิมกับรูปแบบใหม่เข้าด้วยกันในขั้นที่ 2 หรือขั้น Antithesis นั้น มักจะมีแนวคิดขัดแย้งกัน 2 ฝ่าย ขั้นนี้จึงเป็นการเสนอแนวทางที่สาม หรือพยายามนำข้อดีของทั้งสองฝ่ายมาผสมผสานกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับให้มากที่สุด เป็นลักษณะของการประนีประนอมและนำไปสู่การยอมรับในสังคมต่อไปจากขั้นนี้ก็จะกลับไปสู่ภาวะ Thesis หรือขั้นที่ 1 อีกครั้ง และจวนเวียนเช่นนี้เรื่อยไป

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Social Action)

เป็นแนวความคิดทางสังคมวิทยาและทางจิตวิทยา เวเบอร์ (Max Weber) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการกระทำทางสังคมของมนุษย์ (Human Action) โดยให้คำจำกัดความของคำว่า "การกระทำทางสังคม" หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นแบบเปิดเผยและลึกลับ ซึ่งบุคคลผู้กระทำกำหนดขึ้นมาด้วยความเป็นส่วนตัว เวเบอร์อธิบายว่า ระดับความเข้าใจเกิดขึ้นได้ 2 ประการ คือ

1. ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลหนึ่ง ที่จะสามารถเข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง

2. มีการเข้าใจสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้ที่ออกมาด้วยตนเอง ในการให้เหตุผล ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของผู้กระทำ หรือถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้ว อาจจะเข้าใจส่วนประกอบแห่งอารมณ์ที่กระทำ เกิดขึ้นด้วยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วม ที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ด้วยกัน

ผู้สังเกตไม่จำเป็นจะต้องมีส่วนเห็นด้วยกับแนวทฤษฎี หรือจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุด หรือค่านิยมของผู้กระทำ แต่โดยทางสติปัญญาแล้ว เราอาจจะเข้าใจสถานการณ์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องได้ อีกนัยหนึ่งการกระทำบางอย่าง เกิดขึ้นจากผลของแรงกระตุ้น การเข้าใจแรงกระตุ้นสามารถสื่อว่าเป็นการอธิบายเวลาที่แท้จริงของการกระทำ เพราะว่าแรงกระตุ้นนี้เป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรม เวเบอร์กล่าวว่า การกระทำทางสังคมนี้มี 4 ชั้นคือ

1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการอันเหมาะสม ในอันที่จะบรรลุถึงจุดหมายที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2. การกระทำเกี่ยวกับค่านิยม (Valuable) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่มีความเหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อม การกระทำเช่นนี้มุ่งเน้นไปในด้านจริยธรรมศาสตร์ และทางศีลธรรมเป็นหลัก อย่างอื่นทำเพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

3. การกระทำตามประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงโดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาแต่อดีต เป็นหลักในพฤติกรรมการกระทำตามประเพณี จะไม่คำนึงถึงเหตุผล

4. การกระทำที่แฝงด้วยเสนาหา (Affective) การกระทำแบบนี้คำนึงถึงด้านอารมณ์ และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้ทำกับวัตถุที่เป็นจุดหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ ไม่คำนึงถึงเหตุผลอื่นใด นอกจากเรื่องส่วนตัว

รีดเดอร์ (Reeder) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลที่มีต่อการกระทำของมนุษย์ทั่วไป เขาอธิบายว่าการกระทำทางสังคมของมนุษย์นั้น ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เฉพาะปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเขาได้แยกรูปแบบการกระทำทางสังคมของบุคคลไว้ดังนี้

- ความคิดเห็น
- อารมณ์หรือความรู้สึก
- การคาดคะเนพฤติกรรม
- พฤติกรรมที่แสดงออก

นอกจากนั้น รีดเดอร์ ได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลว่า ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งเรียกว่าความเชื่อหรือความไม่เชื่อ เหตุผลที่เขากล่าวถึงมีดังนี้

1. เป้าประสงค์
2. ความเชื่อที่สืบทอดกันมาก

3. ค่านิยมมาตรฐาน
4. นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี
5. ความคาดหวัง
6. ข้อผูกมัด
7. แรงเสริม
8. โอกาส
9. ความสามารถ
10. การสนับสนุน

รีตเตอร์ ได้อธิบาย ถึงแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัย หรือสาเหตุที่มีผลต่อการกระทำทางสังคมดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
2. บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผล ซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่า มันสอดคล้อง หรือตรงกับปัญหา สถานการณ์นั้น ๆ
3. เหตุผลบางประการอาจจะสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุผลบางประการอาจจะต่อต้านการตัดสินใจ
4. เหตุผลนั้น ผู้ตัดสินใจได้ให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
5. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น ไม่ใช่มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง หรือทั้งหมดแต่เป็นกลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนั้นๆ
6. ในการตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่างๆจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส
7. กลุ่มของปัจจัย หรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงได้

8. สำหรับกรณีเฉพาะอย่าง ภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่ทางเลือก 2 ทางหรือสามทาง เพื่อที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ

9. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจ อาจจะไม่เลือกทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างกัน ออกไปในแต่ละบุคคล

10. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือก ที่ถูกเลือกไว้แล้ว การพัฒนาชุมชนตามแนวทางแห่งทฤษฎีนี้ ก็คือ การเราให้เกิดกิจกรรมทางสังคมขึ้นมา เพื่อให้คนในสังคมนั้นๆ เข้าร่วมกิจกรรมการกระทำทางสังคมให้มากที่สุด การที่จะให้สมาชิกใน สังคมเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมนั้น นักพัฒนาจะต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของสังคมนั้นในหลายๆ ด้าน เช่น วิถีชีวิตค่านิยม จารีตประเพณี ทักษะคิดในเรื่องต่างๆ แล้วพยายามหาแนวทางใน การเปลี่ยนทัศนคติหรือค่านิยมไปในทิศทางของการพัฒนา โดยใช้สิ่งเร้าที่เหมาะสมเข้าไปกระตุ้น เป็นระยะๆ ความหมายของการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดนี้ก็คือ การที่สมาชิกในชุมชนเข้าร่วม กระทำกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบของการพัฒนา โดยสมัครใจนั่นเอง

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

ทฤษฎีแนวความคิดตรงข้ามกับแนวทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ กลุ่มนี้มองสังคมในลักษณะ ของสิ่งมีชีวิต มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง สังคมทุกสังคมมีวิวัฒนาการของตัวเอง จึงทำให้ส่วนต่างๆภายในสังคมเคลื่อนไหว ปรับปรุงตัวเองอยู่เสมอ บางครั้งการเคลื่อนไหวของส่วน ต่างๆในสังคมจะมีการขัดแย้งกันเองค่อนข้างรุนแรง บางครั้งความขัดแย้งภายใน มีความ รุนแรงน้อย กลุ่มนี้จึงเห็นว่า การขัดแย้งเป็นเรื่องที่ธรรมดาของสังคมทุกสังคม และยังเห็นว่า การขัดแย้งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบใหม่ขึ้นมา นักคิดกลุ่มนี้มากมาย ที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือ มาร์กซ (Marx) ได้กล่าวถึงหลักการ 2 ประการว่า

1) โครงสร้างทางสังคมต่างๆย่อมมีเมล็ดพันธุ์ (คล้ายเมล็ดพืช) แห่งการเปลี่ยนแปลงอยู่ในตัวของมันเองเสมอ เพียงแต่รอโอกาสที่จะเจริญงอกงามเท่านั้น

2) การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดจากกลุ่มขัดแย้ง

การมองสังคมตามรูปแบบของกลุมขัดแย้ง

1. สังคมทุกสังคม จะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงจึงสามารถเกิดขึ้นได้เสมอ

2. สังคมทุกสังคมมีความขัดแย้ง หรือการไม่เห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในสังคมได้ ความขัดแย้งนั้นอาจจะ เป็นความขัดแย้งระดับบุคคล บุคคลกับกลุ่มหรือขัดแย้งระหว่างกลุ่มกับกลุ่มก็ได้ การขัดแย้งจึงเป็นธรรมชาติของสังคมที่จะเกิดขึ้นได้

3. ส่วนประกอบของสังคม อาจจะมีส่วนใดส่วนหนึ่งทำให้เกิดความขัดข้องในระบบ อันนำไปสู่ความแตกแยก หรือนำมาซึ่งความขัดแย้ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

4. สังคมทุกสังคมขึ้นอยู่กับสมาชิกในสังคม หากสมาชิกกลุ่มหนึ่งในสังคม มีความขัดแย้งกับกลุ่มอื่นๆ จะเกิดพฤติกรรมการต่อต้านซึ่งกันและกัน จนกว่าจะมีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสามารถควบคุมสมาชิกอื่นๆ ได้ ความขัดแย้งจะสงบไประยะหนึ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีความขัดแย้ง นักสังคมวิทยาในกลุ่มทฤษฎีความขัดแย้งหลายท่านได้เสนอแนวคิดของตน เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของความขัดแย้งไว้หลายประการ เช่น

ดาห์ เรนดอร์ฟ (Dahrendorf) กล่าวว่า สาเหตุของความขัดแย้งนั้น เกิดจากมนุษย์ทุกคนมีความต้องการอำนาจ อยากให้ตนเองมีอำนาจตามศักยภาพที่ตนสามารถทำได้ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่อำนาจที่มีอยู่ในโลกนั้นจำกัด ไม่สามารถเพิ่มอำนาจขึ้นมาใหม่ได้ จึงต้องแย่งชิงอำนาจเอาจากคนที่ครองอำนาจอยู่ การที่คนมีอำนาจขึ้นมาใหม่ ทำให้อำนาจของคนที่ครองอยู่ก่อนนั้นต้องลดน้อยลงไป คนที่เคยครองอำนาจจึงต้องพยายามทุกวิถีทาง ที่จะรักษาอำนาจไว้ให้มากที่สุด นานที่สุด ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น Dahrendorf จึงสรุปว่า トラบิตที่มนุษย์ยังต้องการอำนาจ ความขัดแย้งจะยังคงอยู่กับมนุษย์

เฮเกล (Hegle) ความขัดแย้งในสังคมนั้น ไม่ได้เกิดจากความต้องการอำนาจแต่เพียงอย่างเดียว หากเกิดจากความรู้สึก หรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับนามธรรมต่างหาก เช่นคนหนึ่งรับรู้เรื่องความดีว่า เกิดจากการรักดีต่อศาสนา แต่อีกคนหนึ่งกลับคิดว่าความดีเกิดจากการรักดีและกระทำในสิ่งที่ดีต่อต้องการ ในขณะที่คนอื่นๆ อาจจะคิดไปอีกอย่างหนึ่งสิ่งเหล่านี้

นำมาซึ่งความขัดแย้ง และมักจะพบว่าเมื่อพูดถึงสิ่งที่เป็นามธรรมแล้ว มักจะทำให้เกิดแนวคิดที่แตกต่างกันเสมอ ความคิดเกี่ยวกับเรื่องนามธรรม จึงเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง

มาร์กซ์ (Karl Marx) กลับมีความเห็นว่า ความขัดแย้งในสังคมนั้นเกิดจากสถานภาพทางเศรษฐกิจ หรือเกิดจากชนชั้นทางเศรษฐกิจของคนในสังคมนั้นๆต่างหาก เขา กล่าวว่า คนในสังคมนั้นมีโอกาสในการครอบครองทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน กลุ่มนายทุนจะมีโอกาสในการครอบครองทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งๆที่การผลิตเกือบทั้งหมดกระทำโดยกลุ่มกรรมกร แต่กรรมกรกลับมีโอกาสในการรับผลตอบแทนน้อยมาก ช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างนายทุนกับกรรมกร จึงค่อยๆห่างกันมากขึ้นทุกที เมื่อช่องว่างนี้ห่างกันมากขึ้นเท่าใด ความขัดแย้งระหว่างนายทุนกับกรรมกร ก็จะรุนแรงมากขึ้นเท่านั้น จนถึงจุดหนึ่งกรรมกรจะทนไม่ได้และจะเกิดการต่อต้านนายทุนขึ้นอย่างรุนแรง มาร์กซ์จึงมองความขัดแย้งไปในทางเศรษฐกิจเป็นหลัก และเห็นว่าความขัดแย้งนั้น จะคงอยู่ตราบใดที่ยังมีช่องว่างทางเศรษฐกิจอยู่

ซึ่งแนวคิดของ มาร์กซ์ นี้ได้รับการต่อต้านมาก เพราะเขามองความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมนุโรป ขณะนั้นเป็นช่องของการปฏิวัติอุตสาหกรรมกำลังขยายตัวลักษณะของคนยุโรปช่วงนั้น เป็นช่องของการเปลี่ยนระบบสังคมศักดินามาสู่นิยม การเอารัดเอาเปรียบด้านแรงงานของนายทุนจึงมีมาก ความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับนายจ้างเป็นไปในทางลบสูง จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ซึ่งลักษณะ เช่นคนเอเชีย หรือคนอาฟริกามีน้อยมาก อันเนื่องมาจากอุปนิสัยใจคอ อิทธิพลของศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหม์ ทำให้นายทุนกับกรรมกรมีความเห็นอกเห็นใจกันมาก ความขัดแย้งรุนแรงนั้นจึงมีโอกาสน้อยที่จะเกิดตามแนวของ มาร์กซ์ และแม้แต่คนยุโรปเองในช่วงหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับกรรมกร และการเข้ามาควบคุมของรัฐเกี่ยวกับสวัสดิการลูกจ้าง จะทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวมีน้อยลงเช่นเดียวกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของกลุ่มความขัดแย้ง กลุ่มนั้นจะมองความขัดแย้งระหว่างกันในสังคมนว่าเป็นเรื่องธรรมดา และยังมีความเห็นว่า การขัดแย้งกันนั้น จะนำมาซึ่งความ

คิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ความขัดแย้งของกลุ่มสองกลุ่ม ขัดแย้งกันในสองแนวคิด จะทำให้เกิดแนวความคิดที่สามขึ้นมา แนวความคิดที่สามจึงเป็นแนวคิดใหม่ที่น่าไปสู่การพัฒนาและการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือสายงานของตน

ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น (The stages of Economic Growth)

เป็นแนวคิดในการพัฒนาระดับมหภาค หรือการพัฒนาสังคม ควรใช้เป็นแบบแผนในการพัฒนาประเทศ หรือสังคมขนาดใหญ่ แนวนี้เน้นหนักไปในทางการพัฒนาเศรษฐกิจ หรือการพัฒนาระบบการผลิต การขยายตัวด้านการผลิต การกระจาย การผลิต อันจะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้า Rostow ได้ศึกษาความเจริญก้าวหน้าของเศรษฐกิจยุโรป หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมด้วยความชื่นชม เขาพบว่าเศรษฐกิจเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดของสังคม หากสามารถพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้ก้าวหน้าได้แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างจะเจริญก้าวหน้าตามไปเอง และยังพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น จะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม
2. ขั้นเตรียมการพัฒนา
3. ขั้นเข้าสู่กระบวนการการพัฒนา
4. ขั้นทะยานเข้าสู่ภาวะของความอุดมสมบูรณ์
5. ขั้นอุดมสมบูรณ์

รอสโตว์ (Rostow) กล่าวว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของทุกสังคม มักจะเจริญเติบโตตามลำดับขั้นเสมอ แนวคิดของเขาได้รับการกล่าวถึงกันมาก โดยเฉพาะช่วงที่ได้เสนอแนวคิดของทฤษฎีนี้ออกไปได้ไม่นาน (1960-1970) กลุ่มผู้นำประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายได้สนับสนุนแนวคิดนี้มากมายและเตรียมการพัฒนาประเทศตามลำดับขั้นนี้จำนวนมาก

1. ระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม เป็นลักษณะแบบสังคมดั้งเดิม วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่อิงอยู่กับจารีตประเพณีนิยมเป็นหลักใหญ่ การขยายตัวทางเศรษฐกิจแทบไม่มีเลย หรือถ้ามีการขยายตัว ก็จะเป็นการขยายตัวเพราะขยายพันธุ์ทำกินมากกว่าการขยายตัวเพราะเพิ่มปริมาณ

หรือเพิ่มคุณภาพการผลิต โครงสร้างทางสังคมยังแบ่งชั้น แบ่งระดับอยู่มากพอสมควร อาชีพส่วนใหญ่อยู่ในสาขาการเกษตร การดำเนินงานเกือบทุกอย่างมักใช้ระบบครอบครัว ครอบครัวจึงต้องทำหน้าที่เป็น "หน่วยเศรษฐกิจ" แบบเต็มรูป คือ จะผลิตของใช้จำเป็นทุกชนิดใช้เอง นอกจากของบางอย่างที่ไม่มีความสามารถพอ ก็จะใช้วิธีการแลกเปลี่ยนสิ่งของ (Barter System) ซึ่งวิธีนี้ไม่ค่อยบ่อยนัก

2. ขั้นเตรียมการพัฒนา เป็นระยะที่คนในสังคมมีการติดต่อค้าขายกับบุคคลนอกสังคม มากยิ่งขึ้น เป็นช่วงที่มีการควบคุม ไปมาหาสู่ระหว่างกันมากขึ้น สถาบันทางสังคมเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างชัดเจน การประกอบอาชีพ เริ่มพัฒนามากขึ้นทั้งประมาและคุณภาพ มีการขยายตัว เพื่อเพิ่มคุณภาพการผลิต ผลผลิตที่ได้แทนที่จะมีไว้สำหรับใช้บริโภคในครอบครัว เพียงอย่างเดียว ก็กลับกลายเป็นการผลิตเพื่อส่งขายมากขึ้น ขั้นนี้มีการสรรหาสิ่งใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการผลิต มีการนำเทคนิควิธีการใหม่ๆ มีการขยายตัวของสินค้าประเภทหนึ่งมากขึ้น

3. ขั้นเข้าสู่กระบวนการพัฒนา เป็นระยะที่มีการตื่นตัวด้านการลงทุนทุกสาขา ทั้งด้านเกษตรด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การศึกษา ฯ ช่วงนี้ภาคอุตสาหกรรมจะได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นรวดเร็วมาก มีโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็ง ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอื่นๆ ลักษณะของสังคมเมืองจะเพิ่มขึ้นรวดเร็ว

4. ขั้นขยายเข้าสู่ภาวะของความอุดมสมบูรณ์ ขั้นนี้เป็นผลจากขั้นที่ 3 เมื่อเศรษฐกิจในสังคมนั้นขยายตัวออก ทำให้ความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมมีความสะดวกสบายมากขึ้น เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ก็จะมีมากขึ้น มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่างๆ มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ แรงงานส่วนใหญ่ขั้นนี้ จะเป็นแรงงานที่มีฝีมือ มีทักษะพิเศษมากกว่าแรงงานไร้ฝีมือ เพราะว่าจะมีเครื่องทุ่นแรงเข้ามาใช้แทนแรงงานคน สถานภาพของคนในสังคมส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงที่ต้องการความก้าวหน้าในชีวิตที่สูงยิ่งขึ้นกว่าเดิม

5. ขั้นตอนสมบุรณ์ เป็นขั้นที่สมาชิกในสังคมมีมาตรฐานการครองชีพสูงมาก มีเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีคุณภาพคอยอำนวยความสะดวก วิธีชีวิตส่วนใหญ่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมาก ประชาชนมีการบริโภคที่สมบุรณ์โดยทั่วหน้ากัน มีการจ้างงานเต็มที่ ประชาชนจะมีความรู้สึกมั่นคง มั่นใจที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นขั้นที่มนุษย์ต้องการไผ่หาสังคมแบบนี้มากที่สุด เป็นสังคมในอุดมคติของมนุษย์

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของนครศรีธรรมราชในช่วงนี้ จัดว่าอยู่ในช่วงของขั้นเข้าสู่กระบวนการพัฒนาและขั้นตอนยานเข้าสู่ขั้นตอนสมบุรณ์ อัตราเร่งของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจึงมีมากขึ้นเรื่อยๆ

แรงงานในชนบทหลังไหลสู่เมืองมากขึ้น เพราะมีการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรเข้ามา ทำให้จำนวนแรงงานที่จำเป็นต้องใช้มีจำนวนน้อยลง และความต้องการแรงงานภาคการเกษตรจะเกิดขึ้นเป็นช่วงๆเท่านั้น คือช่วงของการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวจะต้องใช้แรงงานมาก เมื่อนำมาใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีแทนแรงงานคน ทำให้แก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานจากคนและสัตว์ ช่วยลดความเสียหายของผลผลิต ช่วยลดต้นทุนการผลิตอันเนื่องมาจากการจ่ายค่าจ้างน้อยลง การทำงานของเครื่องจักรสามารถผลิตได้เร็ว มีคุณภาพตามมาตรฐาน

การใช้ทุนในภาคการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นมาก ก่อนหน้านั้นทุนในการทำภาคการเกษตรมีไม่มาก เพราะการเกษตรของคนไทยโดยทั่วไปรวมทั้งของชาวนครศรีธรรมราช ยังคงใช้แรงงานจากคนและสัตว์เลี้ยงและเครื่องมือพื้นฐานในการเพาะปลูก ต่อมาเมื่อเกษตรกรเริ่มหันมาใช้เครื่องจักรการเกษตรและเทคโนโลยี ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นในระยะแรกๆ¹ เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการผลิต มีเวลาว่างมากขึ้น ค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินในบางช่วงจะสูงมาก ขณะที่รายได้ค่อยๆเพิ่มขึ้นในอัตราที่ช้ากว่า ทำให้เกษตรกรต้องดิ้นรนปรับตัวมากขึ้น โดยการพยายามขยายกิจการให้มากขึ้น หรือการหางานทำในช่วงว่างจากการทำงานภาคการเกษตร

¹ 10 ปี เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า หน้า 27

² ลด.

แรงงานไทยกับคุณภาพชีวิต

คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประกาศว่า¹ ช่วงปี 2531 เศรษฐกิจได้ขยายตัวเติบโตขึ้นสูงสุดในรอบ 22 ปี คือเติบโตขึ้นถึงร้อยละ 12 และสถาบัน TDR ได้รายงานผลว่า เศรษฐกิจไทยขยายตัวร้อยละ 10.7 ปัจจัยที่ช่วยให้มีการเติบโตสูงเช่นนี้ เนื่องจากไทยเราสามารถส่งสินค้าออกมีมูลค่าสูงถึง 4 แสนล้านบาท และการลงทุนเพิ่มมูลค่า สามแสนเก้าหมื่นล้านบาท ในขณะที่รายได้จากการท่องเที่ยวสูงถึงหกหมื่นล้านบาท แม้การผลิตทางการเกษตรซึ่งซบเซามาหลายปี ก็ยังสามารถเพิ่มอัตราขึ้นค่อนข้างมาก

โดยปกติเมื่อเศรษฐกิจดีก็ย่อมส่งผลช่วยให้มีการจ้างงานมากขึ้น ทำให้คนมีงานทำ มีรายได้ มีผลประโยชน์ต่อส่วนรวมมากขึ้น คุณภาพชีวิตของคนทำงานหรือผู้ใช้แรงงานก็จะดีขึ้นด้วย เมื่อพิจารณาย้อนหลังตั้งแต่เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เมื่อปี 2504 จนถึงปี 2516 การเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ สามแสนคนต่อปี ในขณะที่กำลังงานที่เพิ่มขึ้นประมาณ 30,000-40,000 คนต่อปี ฉะนั้นจำนวนงานที่เกิดขึ้นมีผลที่จะรับกับจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้น แต่ในทศวรรษหลัง จำนวนแรงงานได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนสูงมากคือประมาณ 5-8 แสน ตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา มีคนว่างงานถึงหลักล้านคน และพอถึงปี 2529 คนว่างงานสูงประมาณ 2-5 ล้านคน เนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้น หลังจากตกต่ำในปี 2528 และช่วง 2530-2531 มีอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 10.9 จึงช่วยให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นประมาณ แปดแสนถึงหนึ่งล้านตำแหน่งงาน ทำให้ช่วยลดปัญหาการว่างงานลงได้มาก

การว่างงานที่เพิ่มขึ้นแต่ละปี ก็มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเกิดจากการลงทุนไม่ค่อยจะสอดคล้องกัน การจ้างคนงานในภาคอุตสาหกรรมในรอบ 16 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงบ้างพอสมควร เช่น ค่าจ้างปี 2516 วันละ 21 บาท พอปี 2522 เพิ่มเป็นวันละ 43 บาท ปี 2529 ได้เพิ่มเป็น

¹ สถาบันวิจัยสังคม ทิศทางการพัฒนาประเทศที่คนประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน หน้า 25

วันละ 66 บาท เป็นที่น่าสังเกตว่า ค่าแรงตามตัวเลขแล้วสูงขึ้นมา แต่ตอนที่จริงแล้วดูเหมือนว่าจะไม่เคลื่อนที่เลย เพราะแต่ละปีอัตราค่าครองชีพสูงตามขึ้นมาด้วย นั่นถ้าใช้ฐานการคิดโดยใช้ปี 2519 แล้ว ค่าจ้างที่แท้จริงของปี 2515 วันละ 83 บาท และปี 2522 ก็เท่ากับวันละ 83 บาทด้วย และในปี 2522 วันละ 83 บาท ปี 2529 เท่ากับวันละ 86 บาทเท่านั้น แสดงว่าการเพิ่มค่าแรงของไทยในแต่ละปีจึงมีน้อยมาก เพราะค่าครองชีพขึ้นตามค่าแรงมาตลอด

อัตราค่าแรงขั้นต่ำที่จังหวัดนครศรีธรรมราชตามกฎหมายกำหนดคือวันละ 110 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินค่อนข้างมากในความเห็นของผู้ประกอบการขนาดเล็ก ขณะที่ผู้สมัครงานทั่วไปในนครศรีธรรมราชเห็นว่าเป็นอัตราที่เหมาะสมกับกับภาวะค่าครองชีพ